

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์
Participation in Soil Development Operations of Sub-district Soil Development Volunteers
in Buri Ram Province

อาทิตย์ เกษติ (Arthit Ketdee)¹ เบนจมาศ อยู่ประเสริฐ (Benjamas Yooprasert)²สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม (Sineenuch Khrutmuang Sanserm)³

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของหมอดินอาสา (2) ความรู้ ประเมินแหล่งความรู้ และระดับความรู้ที่ได้รับจากแหล่งความรู้ เกี่ยวกับการดำเนินงานของหมอดินอาสา (3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสา และ (4) สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของหมอดินอาสา ประชากรที่ศึกษา คือ หมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 188 คน กลุ่มตัวอย่าง 128 คน สุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า (1) หมอดินอาสาประจำตำบลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 51-60 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) และมีสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน ในด้านสภาพทางสังคม ส่วนใหญ่เป็นผู้นำในชุมชน อาชีพหลัก คือ การทำนา (2) ด้านระดับความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงาน ส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับมาก โดยระดับความรู้ที่ได้รับจากแหล่งความรู้ เกี่ยวกับการดำเนินงาน ภาพรวมได้รับความรู้ในระดับมาก (3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดิน พบว่า ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการนำข้อมูลข่าวสาร ด้านการพัฒนาที่ดินจากเจ้าหน้าที่และแจ้งข่าวสารให้เกษตรกร (4) ปัญหาที่พบภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยปัญหาเรื่องการรายงานผลการปฏิบัติงาน แบบฟอร์มรายงานมีจำนวนมาก จึงควรแก้ไขปรับแบบฟอร์มรายงานให้น้อยลง ข้อเสนอแนะพบว่าหมอดินอาสาส่วนใหญ่มีความต้องการพัฒนาความรู้ อย่างสม่ำเสมอ และควรมีค่าตอบแทนในการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ การมีส่วนร่วม การดำเนินงานพัฒนาที่ดิน หมอดินอาสา จังหวัดบุรีรัมย์

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาส่งเสริมและพัฒนากาเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช hs3qwq@hotmail.com

² รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช agashben@stou.ac.th

³ รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sineenuch.san@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this survey research were (1) to study personal data, social condition and economic of the soil development volunteers (2) to study about knowledge matter, knowledge resource and level of knowledge related performance of the Sub-District soil development volunteers (3) to study of participation in soil development of the Sub-District soil development volunteers and (4) to study about problem conditional of performance and suggestions Sub-District soil development volunteers. Sampling group were performance of the Sub-District soil development volunteers in Buri Ram Province for 128 persons by using the interview as the tool in study. The results found that The objective of research 1) to study about personal data, social condition and economic of the soil development volunteers, 2) to study about knowledge matter, knowledge resource and level of knowledge related performance of the Sub-District soil development volunteers, 3) to study of participation in soil development of the Sub-District soil development volunteers and 4) to study about problem conditional of performance of the Sub-District soil development volunteers. Sapling group were performance of the Sub-District soil development volunteers in Buri Ram Province for 128 persons by used the interview as the tool in study. The study results found that base information of the personal; the most were male on aged between 51-60 years, have the education background is High School Education Level (Level 4-6) and have the member in household for 3-4 members. About social condition; major career is doing rice farmer. About operational knowledge level; the most have knowledge in a high level. Knowledge from resources about operation in overall was in a high level. About participation in soil development found that the most participated in information of soil development from the officer notify to the agriculturist and about problem conditional of the Sub-District soil development volunteer in Buri Ram Province in overall was in lowest level when considered by side found that performance reporting is a first issue with less level secondary is promotion and cooperation and public relations was in less level and lowest level is knowledge and technology transferring by department of land development was in a lowest level respectively. With the problem of performance reporting There are many report forms. Therefore should amend and adjust the report form to be less Suggestions found There is a need to develop knowledge usually And should have compensation for their operations

Keywords: Participation, Soil development operations, Soil development volunteers, Buri Ram Province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

บทนำ

ทรัพยากรที่ดิน เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญในการดำรงชีพของมนุษย์ ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่ต้องใช้ที่ดินเป็นปัจจัยหลัก ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้แก่ การนำพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมต่อการเกษตรมาใช้ในการเกษตร และการใช้ประโยชน์จากที่ดินที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เป็นต้น ทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของดิน ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อเกษตรกร ชุมชน และประเทศชาติ ปัญหาของทรัพยากรดินและการใช้ที่ดินจึงแยกได้ 2 ประการคือ ปัญหาการใช้ที่ดินและปัญหาความเสื่อมโทรมของดินปัจจุบันทรัพยากรที่ดินได้เสื่อมโทรมลงเป็นอย่างมาก เนื่องจากได้มีการใช้ที่ดินและการจัดการดินอย่างไม่ถูกต้องเหมาะสม ก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปในบางพื้นที่ หากปล่อยทิ้งไว้โดยไม่ได้เข้าไปดูแลป้องกันและแก้ไขแล้วจะเป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นทะเลทรายลูกกลมขยายต่อไป ตลอดจนกลายเป็นปัญหาขัดแย้งในการพัฒนาที่รุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ

ในปัจจุบันกำลังคนของกรมพัฒนาที่ดินต้องการแก้ไขปรับปรุงคุณภาพดินได้ทั่วถึงและต่อเนื่องจำเป็นต้องให้เกษตรกรหรือประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงมีนโยบายให้สร้างอาสาสมัครด้านการพัฒนาที่ดิน โดยที่กรมพัฒนาที่ดินได้มีการคัดเลือกเกษตรกรในพื้นที่ ให้เป็นหมอดินอาสาตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 ให้ชื่อว่า “หมอดินอาสา” โดยหมอดินอาสา มี 4 ระดับคือ หมอดินอาสาประจำหมู่บ้าน หมอดินอาสาประจำตำบล หมอดินอาสาประจำอำเภอ และหมอดินอาสาประจำจังหวัด เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจกรมพัฒนาที่ดินในการให้บริการเกษตรกรในพื้นที่เกี่ยวกับการพัฒนาที่ดิน โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ ในการเป็นผู้ประสานระหว่างเกษตรกรในพื้นที่และเจ้าหน้าที่ ด้านการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีของกรมพัฒนาที่ดิน ด้านการดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น ด้านการแนะนำแก้ไขปัญหาเรื่องดิน ด้านการเป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสา ด้านการปฏิบัติงานตามกิจกรรมการพัฒนาที่ดินที่ได้รับมอบหมาย ด้านการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดิน รวมทั้งด้านการรายงานผลการปฏิบัติงานให้สามารถครอบคลุมหมู่บ้านทั่วประเทศเพื่อให้สอดคล้องและสนองนโยบายของรัฐบาลในการกระจายการพัฒนาและความเจริญไปสู่ส่วนภูมิภาค

ดังนั้นเพื่อให้ทราบว่า หมอดินอาสามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินในด้านต่าง ๆ ตามบทบาทหน้าที่ที่มาน้อยเพียงใด มีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดิน ตลอดจนเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและข้อเสนอแนะ จึงได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบลจังหวัดบุรีรัมย์” เพื่อที่จะได้นำผลการวิจัยดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับหมอดินอาสาในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของกรมพัฒนาที่ดินให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาความรู้ ประเภทแหล่งความรู้ และระดับความรู้ที่ได้รับจากแหล่งความรู้ เกี่ยวกับการดำเนินงานของหมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์
4. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของหมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ หมอдинอาสาประจำตำบล ที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีจำนวน 188 คน ใช้สูตรของ Taro Yamane คำนวณกลุ่มตัวอย่าง ได้จำนวน 128 คน โดยยอมให้มีความคลาดเคลื่อน 0.5 % ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่ 1) ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของหมอдинอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ 2) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอдинอาสาประจำตำบล 3) การได้รับความรู้จากแหล่งต่างๆ และระดับความรู้ที่ได้รับเกี่ยวกับการดำเนินงานของหมอдинอาสาประจำตำบล 4) การมีส่วนร่วมของหมอдинอาสาประจำตำบล และ 5) สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของหมอдинอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าความถี่ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด และการจัดอันดับใช้เกณฑ์น้ำหนักเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง อยู่ในระดับ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง อยู่ในระดับ มาก

ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง อยู่ในระดับ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง อยู่ในระดับ น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอдинอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคม และเศรษฐกิจของหมอдинอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์

1.1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของหมอдинอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าร้อยละ 93.80 เป็นเพศชาย โดยร้อยละ 38.28 มีอายุเฉลี่ย 58.68 ปี ส่วนการศึกษาร้อยละ 50.80 มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) ขณะที่ร้อยละ 53.13 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.71 คน

1.2 สภาพทางสังคมของหมอдинอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ ร้อยละ 67.20 เป็นผู้นำในชุมชน โดยลักษณะการเป็นผู้นำชุมชนร้อยละ 35.54 เป็นผู้นำกลุ่มทางการเกษตร และร้อยละ 95.30เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กร/สถาบันต่างๆ โดยร้อยละ 23.91 เป็นสมาชิก ธกส. ขณะที่ระยะเวลาในการปฏิบัติงานหมอдинอาสาประจำตำบลเฉลี่ย 10.40 ปี

1.3 สภาพทางเศรษฐกิจของหมอдинอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ ร้อยละ 32.81 มีพื้นที่ทำการเกษตร 22.48 ไร่ โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของตนเอง ส่วนรายได้ร้อยละ 38.28 มีรายได้จากภาคการเกษตร เฉลี่ย 107,864.87 บาทต่อปี และร้อยละ 38.28 มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 44,289.06 บาทต่อปี ร้อยละ 46.10 มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2 คน และส่วนใหญ่ไม่มีจำนวนแรงงานจ้างในภาคการเกษตร ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักร้อยละ 97.70 คือ การทำนา และร้อยละ 31.30 คือ ปลูกพืชผักเป็นอาชีพรอง ร้อยละ 31.30 ซึ่งส่วนใหญ่ร้อยละ 84.40 มีภาระหนี้สิน โดยมีภาระหนี้สินเฉลี่ย 112,125.00 บาทต่อปี และร้อยละ 78.90 มีแหล่งที่มาของเงินทุนทางการเกษตรจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

2. ความรู้ ประเภทแหล่งความรู้ และระดับความรู้ที่ได้รับจากแหล่งความรู้ เกี่ยวกับการดำเนินงานของหมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ด้านการประสานงานและประชาสัมพันธ์ ด้านการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีของกรมพัฒนาที่ดิน ด้านการดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น ด้านการแนะนำการแก้ไขปัญหาดิน ด้านการปฏิบัติงานตามกิจกรรมที่กรมพัฒนาที่ดินมอบหมาย ด้านการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดิน และด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน พบว่า หมอดินอาสาประจำตำบล ทั้งหมดมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของหมอดินอาสาประจำตำบล โดยหมอดินอาสาประจำตำบลได้รับความรู้จากแหล่งความรู้จากประเภทสื่อแบบกลุ่มมากที่สุด จากที่ได้การศึกษาจากศูนย์เรียนรู้ต่างๆ เพราะผู้ร่วมในการศึกษาและดูงานจะมีโอกาสได้พบเห็นผลงานของผู้อื่น ซึ่งได้ทำการสำเร็จแล้ว อันจะมีผลในการเพิ่มความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ร่วมศึกษาดูงานให้ยอมรับสิ่งใหม่มากขึ้น

2.1 ระดับความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของหมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับมาก ร้อยละ 54.70 รองลงมาคือ มีความรู้ในระดับปานกลาง ร้อยละ 44.50 และมีความรู้ในระดับน้อย ร้อยละ 0.80 ตามลำดับ

2.2 ระดับความรู้ที่ได้รับจากแหล่งความรู้ เกี่ยวกับการดำเนินงานของหมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ ภาพรวมได้รับความรู้ในระดับมาก (3.70) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สื่อแบบกลุ่ม ได้รับความรู้สูงที่สุดเป็นอันดับแรก โดยได้รับความรู้ในระดับมากที่สุด (4.95) รองลงมาคือ สื่อบุคคล ได้รับความรู้ในระดับมากที่สุด (4.88) เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้รับความรู้ในระดับมาก (3.95) และสื่อแบบมวลชน ได้รับความรู้ในระดับปานกลาง (3.25) ตามลำดับ เมื่อศึกษารายละเอียดในแต่ละด้าน สามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

1) ด้านสื่อบุคคล ภาพรวมได้รับความรู้ในระดับมากที่สุด (4.88) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การเข้าพบที่สำนักงาน ได้รับความรู้สูงที่สุดเป็นอันดับแรก โดยได้รับความรู้ในระดับมากที่สุด (4.92) รองลงมาคือ การติดต่อทางโทรศัพท์/ไลน์ และการเยี่ยมเยียนของเจ้าหน้าที่ ได้รับความรู้ในระดับมากที่สุด (4.91 และ 4.81) ตามลำดับ

2) ด้านสื่อแบบกลุ่ม ภาพรวมได้รับความรู้ในระดับมากที่สุด (4.95) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การศึกษาจากศูนย์เรียนรู้ ได้รับความรู้สูงที่สุดเป็นอันดับแรก โดยได้รับความรู้ในระดับมากที่สุด (4.98) รองลงมาคือ การฝึกอบรม การศึกษาดูงานนอกสถานที่ และการศึกษาจากแปลงสาธิต ได้รับความรู้ในระดับมากที่สุด (4.94) ตามลำดับ

3) ด้านสื่อแบบมวลชน ภาพรวมได้รับความรู้ในระดับปานกลาง (3.25) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการวิทยุกระจายเสียง ได้รับความรู้สูงที่สุดเป็นอันดับแรก โดยได้รับความรู้ในระดับมาก (3.46) รองลงมาคือ สื่อสิ่งพิมพ์ และรายการวิทยุโทรทัศน์ ได้รับความรู้ในระดับปานกลาง (3.20 และ 3.16) ตามลำดับ

4) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ภาพรวมได้รับความรู้ในระดับปานกลาง (3.25) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า รายการวิทยุกระจายเสียง ได้รับความรู้สูงที่สุดเป็นอันดับแรก โดยได้รับความรู้ในระดับมาก (3.46) รองลงมาคือ สื่อสิ่งพิมพ์ และรายการวิทยุโทรทัศน์ ได้รับความรู้ในระดับปานกลาง (3.20 และ 3.16) ตามลำดับ

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ ตามบทบาทภารกิจด้านการประสานงานและประชาสัมพันธ์ พบว่า ร้อยละ 89.80 มีส่วนร่วมในการนำข้อมูลข่าวสาร ด้านการพัฒนาที่ดินจากเจ้าหน้าที่และแจ้งข่าวสารให้เกษตรกร ด้านการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีของกรมพัฒนาที่ดิน ร้อยละ 87.50 หมอดินอาสาจะร่วมเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้กับหน่วยงานอื่นๆ ส่วนในด้านการดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น ร้อยละ 87.50 หมอดินอาสามีส่วนร่วมในด้านการติดตามประสานงานภายในตำบล ด้านการแนะนำและแก้ไขปัญหาดิน ร้อยละ 90.60

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ได้ร่วมมีการแนะนำการจัดการดินมีปัญหา ด้านการเป็นแกนนำกลุ่ม ร้อยละ 86.70 พบว่า มีส่วนร่วมในการเป็นศูนย์กลางประสานงานประจำตำบล ด้านการปฏิบัติงานตามกิจกรรมที่พัฒนาที่ดินได้มอบหมาย ร้อยละ 89.10 เป็นศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดิน และจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการพัฒนาที่ดิน ด้านการรายงานผลการปฏิบัติงานพบว่ามีส่วนร่วมน้อยที่สุดเนื่องจากมีเอกสารในปริมาณมากในการรายงานผลการปฏิบัติงาน

4. สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของหมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ ภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.27) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน มีปัญหาสูงที่สุดเป็นอันดับแรก โดยมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย (2.04) รองลงมาคือ ด้านการส่งเสริมการประสานงานและประชาสัมพันธ์ มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย (1.72) และมีปัญหาค่ำที่สุดเป็นอันดับสุดท้าย คือ ด้านการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีของกรมพัฒนาที่ดิน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.07) ตามลำดับ เมื่อศึกษารายละเอียดในแต่ละด้าน สรุปดังนี้

4.1 ด้านการส่งเสริมการประสานงานและประชาสัมพันธ์ ภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.72) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ขาดแผ่นพับ โปสเตอร์ และเอกสารความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินมีไม่เพียงพอ มีปัญหาสูงที่สุดเป็นอันดับแรก โดยมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง (2.88) รองลงมาคือ ขาดอุปกรณ์ในการติดต่อสื่อสาร และขาดการสนับสนุนข้อมูลด้านวิชาการจากเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย (1.18 และ 1.09) ตามลำดับ

4.2 ด้านการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีของกรมพัฒนาที่ดิน ภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.07) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ขาดความรู้ในการเป็นวิทยากรด้านการพัฒนาที่ดิน แก้ไขปัญหาดินแต่ละชนิด มีปัญหาสูงที่สุดเป็นอันดับแรก โดยมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.09) และ ขาดอุปกรณ์ในการสาธิตการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ชีวภาพของกรมพัฒนาที่ดิน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.06) ตามลำดับ

4.3 ด้านการดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้น ภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.13) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กลุ่มเกษตรกรไม่เข้มแข็ง ขาดการบริหารจัดการกลุ่มที่เหมาะสม มีปัญหาสูงที่สุดเป็นอันดับแรก โดยมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.15) และ กลุ่มเกษตรกรขาดเงินทุนและปัจจัยการผลิตในการปฏิบัติงาน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.11) ตามลำดับ

4.4 ด้านการแนะนำการแก้ไขปัญหาดิน ภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.13) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การแก้ไขปัญหาดินในพื้นที่ตำบลของตนเอง มีปัญหาสูงที่สุดเป็นอันดับแรก โดยมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.13) และ ให้คำแนะนำด้านการพัฒนาที่ดินแก่เกษตรกร มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.12) ตามลำดับ

4.5 ด้านการเป็นแกนนำกลุ่มหมอดิน ภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.14) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การประสานงานระหว่างเครือข่ายหมอดินตำบลในจังหวัด มีปัญหาสูงที่สุดเป็นอันดับแรก โดยมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.15) และการพบปะเพื่อปรึกษาหารือระหว่างเครือข่ายหมอดินตำบลภายในจังหวัด และการรวมกลุ่มเครือข่ายหมอดินภายในตำบล มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.14) ตามลำดับ

4.6 ด้านการปฏิบัติงานตามกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมาย ภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.14) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การวางแผนการใช้ที่ดินเพื่อการพัฒนาทรัพยากรดินร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ มีปัญหาสูงที่สุดเป็นอันดับแรก โดยมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.16) รองลงมาคือ การแจกจ่ายปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด ปูนโดโลไมท์ กากน้ำตาล เป็นต้น และสาธิตวิธีการเก็บตัวอย่างดินเพื่อนำมาวิเคราะห์ มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.15 และ 1.13) ตามลำดับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

4.7 ด้านการจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีงานพัฒนาที่ดิน ภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.08) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สาธิตการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ชีวภาพ ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร และขาดปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ถังหมัก กากน้ำตาล เป็นต้น มีปัญหาสูงสุดเป็นอันดับแรก โดยมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.09) รองลงมาคือ จัดทำแปลงสาธิตการไถกลบตอซังพร้อมหว่านเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสดเพื่อปรับปรุงบำรุงดิน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.07) ตามลำดับ

4.8 ด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน ภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย (2.04) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า แบบฟอร์มมีจำนวนมาก มีปัญหาสูงสุดเป็นอันดับแรก โดยมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย (2.04) และการกรอกแบบฟอร์มมีรายละเอียดมากเกินไป มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย (2.03) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของหมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 58.68 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญา อังควิวิธสุวร (2554) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล ในพื้นที่ของสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 9 ผลการศึกษาพบว่า หมอดินอาสาส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 50-60 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในส่วนของสภาพทางสังคมของหมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนใหญ่เป็นผู้นำในชุมชน โดยมีระยะเวลาในการปฏิบัติงานหมอดินอาสาประจำตำบลเฉลี่ย 10.40 ปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรียงไกร ไชยโพธิ์ (2559) ได้ศึกษาการศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เป็นผู้นำในชุมชน โดยมีระยะเวลาในการปฏิบัติงานหมอดินอาสาประจำตำบล 10 ปี ขึ้นไป และในส่วนของสภาพทางเศรษฐกิจของหมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ มีพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของตนเอง และมีแหล่งที่มาของเงินทุนทางการเกษตรจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เทวินทร์ รวมสุขนิรันดร์ (2555) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของหมอดินอาสาประจำตำบลในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินจังหวัดแพร่ ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีพื้นที่ในการทำการเกษตรเป็นของตนเอง และมีแหล่งเงินทุนส่วนใหญ่มาจากการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)

2. ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของหมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ ส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญา อังควิวิธสุวร (2554) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล ในพื้นที่ของสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 9 ผลการศึกษาพบว่า มีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของหมอดินอาสาประจำตำบล อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรียงไกร ไชยโพธิ์ (2559) ได้ศึกษา การศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของหมอดินอาสาประจำตำบล อยู่ในระดับมาก

3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์พบว่า ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการนำข้อมูลข่าวสาร ด้านการพัฒนาที่ดินจากเจ้าหน้าที่และแจ้งข่าวสารให้เกษตรกร ทั้งนี้เนื่องจากการนำข้อมูล

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ข่าวสาร ด้านการพัฒนาที่ดินจากเจ้าหน้าที่และแจ้งข่าวสารให้เกษตรกร เป็นภารกิจหลักของหมอดินอาสาที่มีหน้าที่แจ้งข้อมูลข่าวสาร ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจให้กับเกษตรกรได้รับทราบ และนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบทบาทภารกิจและการมีส่วนร่วมของหมอดินอาสาประจำตำบล ของกรมพัฒนาที่ดิน (2553: 228) ระบุว่า หมอดินอาสา จะต้องมีความสนใจในงานพัฒนาที่ดินและสมัครใจเป็นอาสาสมัครของกรมพัฒนาที่ดิน พร้อมทั้งจะทำการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีและผลิตภัณฑ์ของกรมพัฒนาที่ดินและให้คำแนะนำแก่เกษตรกรทั่วไปในหมู่บ้าน โดยมีภารกิจในการช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจกรมพัฒนาที่ดินในพื้นที่ ประสานงานระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดินดำเนินกิจกรรมการพัฒนาที่ดินตามที่ได้รับมอบหมายจากสถานีพัฒนาที่ดิน แจ้งข่าวสารข้อมูลด้านการพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบตลอดจนรับฟังปัญหาสำรวจข้อมูล สอบถาม ตามต้องการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ดินของเกษตรกรในเขตรับผิดชอบและแจ้งให้กรมพัฒนาที่ดินทราบ ผู้ช่วยเหลือและสนับสนุนภารกิจกรมพัฒนาที่ดินในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์และเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินแก่เกษตรกรในเขตรับผิดชอบ ผู้ดูแลกลุ่มเกษตรกรที่กรมพัฒนาที่ดินจัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านด้านการพัฒนาที่ดินการใช้สารอินทรีย์เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร เป็นแกนนำเครือข่ายหมอดินอาสาในระดับต่างๆที่รับผิดชอบ รายงานผลการปฏิบัติงานในสถานที่ได้รับมอบหมายให้สถานีพัฒนาที่ดินทราบ และร่วมกิจกรรมการประชุม อบรม สัมมนาและหรือปฏิบัติหน้าที่อื่นๆตามที่ได้รับมอบหมายจากกรมพัฒนาที่ดิน และได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา องค์กรวิสูตร (2554) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล ในพื้นที่ของสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 9 ผลการศึกษาพบว่า มีแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง นอกจากนั้นหมอดินอาสาประจำตำบลมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินในภาพรวมระดับปานกลาง และระดับมาก ด้านการประสานงาน และการประชาสัมพันธ์ ด้านการจัดทำศูนย์บริการงานพัฒนาที่ดินประจำตำบล และด้านการจัดทำแปลงสาธิตจุดเรียนรู้การพัฒนาที่ดินประจำตำบล และงานวิจัยของ เทวินทร์ รวมสุขนิรันดร์ (2555) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของหมอดินอาสาประจำตำบลในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินจังหวัดแพร่ ผลการศึกษาพบว่า มีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินอยู่ในระดับปานกลาง ในกิจกรรมการปฏิบัติงานตามกิจกรรมต่าง ๆ ของกรมพัฒนาที่ดิน และการเป็นผู้ประสานงานอยู่ในระดับปานกลาง การเป็นตัวแทนของกรมพัฒนาที่ดินในระดับน้อย

4. สภาพปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานของหมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ ภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรียงไกร ไชยโพธิ์ (2559) ได้ศึกษา การศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า สภาพการปฏิบัติงานของหมอดินอาสา มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย 4 ด้าน ดังนี้ 1) การปฏิบัติงานตามแผนงาน/โครงการของกรมพัฒนาที่ดิน 2) การทำหน้าที่เป็นศูนย์การเรียนรู้และบริการด้านการพัฒนาที่ดินประจำตำบล 3) การทำหน้าที่ในการเป็นสื่อกลางการสื่อสารระหว่างเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ และ 4) การทำหน้าที่เป็นผู้นำท้องถิ่นในระดับตำบลด้านการพัฒนาที่ดิน จากการศึกษาปัญหาในการปฏิบัติงานของหมอดินอาสา ได้แก่ ได้รับเมล็ดพันธุ์พืชล่าช้าไม่ทันฤดูกาลเพาะปลูก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา องค์กรวิสูตร (2554) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล ในพื้นที่ของสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 9 พบว่า ปัญหาและความต้องการของเกษตรกร มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ด้านการถ่ายทอดความรู้ตามสภาพปัญหา ด้านการจัดทำศูนย์บริการงานพัฒนาที่ดินประจำตำบล ด้านการปฏิบัติงานคลินิกดินเคลื่อนที่ และด้านการรายงานผลการปฏิบัติงาน หมอดินอาสาจึงให้ข้อเสนอแนะความต้องการของการได้รับการสนับสนุนระดับมากในภาพรวมถึงการศึกษาดูงาน การฝึกอบรม การเพิ่มค่าตอบแทน ข้อมูลข่าวสาร และสารเร่ง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เทวินทร์ รวมสุขนิรันดร์ (2555) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ร่วมของหมอดินอาสาประจำตำบลในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินจังหวัดแพร่ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาของหมอดินอาสาส่วนใหญ่ คือ สถานีพัฒนาที่ดินอยู่ไกลจากที่อยู่อาศัยทำให้การติดต่อประสานงานไม่สะดวก ค่าตอบแทนในการดำเนินงานมีน้อยไม่ค่อยมีความมั่นใจในการเป็นวิทยากร ไม่ค่อยมีเวลาเพราะทำหน้าที่หลายอย่าง และขาดความร่วมมือจากหมอดินประจำหมู่บ้านและเกษตรกร สำหรับข้อเสนอแนะส่วนใหญ่ต้องการให้สนับสนุนปัจจัยการผลิต ตามกิจกรรมต่างๆ ของกรมพัฒนาที่ดิน และควรเพิ่มค่าตอบแทนในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินให้มากขึ้น รวมถึงการอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมให้มีขวัญกำลังใจและความมั่นใจในการปฏิบัติงานต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่ามีประเด็นสำคัญที่ควรเสนอแนะไว้ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การได้รับความรู้เพิ่มพูนเกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาที่ดิน จากรายการกระจายข่าว ควรประชาสัมพันธ์ให้หมอดินอาสาทราบถึงรายละเอียดช่องทางในการประชาสัมพันธ์งานของกรมพัฒนาที่ดินให้มากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวหมอดินอาสา น่าจะเป็นช่องทางที่จะทำให้หมอดินอาสาได้รับการเพิ่มพูนความรู้มาก
2. การเป็นตัวแทนกรมพัฒนาที่ดิน หมอดินอาสาประจำตำบลจะมีปัญหาในเรื่องการไม่มีความมั่นใจในการเป็นวิทยากร และพูดไม่เก่ง กรมพัฒนาที่ดินควรหาวิธีการในการพัฒนาหมอดินอาสาให้มีความมั่นใจและกล้าแสดงออกให้มากขึ้น เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจให้แก่หมอดินอาสา ทำให้การขับเคลื่อนงานพัฒนาที่ดินมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาในการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของหมอดินอาสา เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึก และสามารถได้ข้อมูลที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษาความคิดเห็น ในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล จังหวัดบุรีรัมย์
3. ควรขยายผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล ลักษณะเดียวกันไปในพื้นที่อื่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาที่ดิน. (2554). *บทบาทหมอดินอาสาในการปฏิบัติงานร่วมกับกรมพัฒนาที่ดิน*. กรุงเทพฯ : กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- _____. (2555). ยุทธศาสตร์กรมพัฒนาที่ดิน ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ปี 2555/2559. [ออนไลน์]. ค้นคืนวันที่ 14 มิถุนายน 2555. จาก <http://www.ddd.go.th/ddd/Strategy/strategics.html>
- _____. (2555). จำนวนอัตราค่าจ้างข้าราชการและลูกจ้างประจำ ปี 2555. [ออนไลน์]. ค้นคืนวันที่ 14 มิถุนายน 2555. จาก http://www.ddd.go.th/web_psd/

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

_____. (2559). ตามรอยพระบาทจอมปราชญ์แห่งการพัฒนาที่ดิน. กรุงเทพฯ : กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กรมพัฒนาที่ดินจังหวัดบุรีรัมย์. (2562). จำนวนอัตรากำลังข้าราชการและลูกจ้างประจำ ปี 2562. บุรีรัมย์ : ทะเบียน.

เกรียงไกร ไชยโพธิ์. (2559). การศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของหมอดินอาสาประจำตำบลในจังหวัดขอนแก่น.

วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เทวินทร์ รวมสุขนิรันดร์. (2555). การมีส่วนร่วมของหมอดินอาสาประจำตำบลในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินจังหวัดแพร่.

วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2557). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : บิสนิเนสอาร์แอนด์ดี.

สุกัญญา องควิจสูตร. (2554). การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาที่ดินของหมอดินอาสาประจำตำบล ในพื้นที่ของ

สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 9. วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.